

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:3421

av Kristina Yngwe m.fl. (C)

med anledning av skr. 2015/16:169 Giftfri vardag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att införa ett miljömål i EU för giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att klassificera ämnen i grupp och förenkla förbud av grupper med liknande egenskaper i Reach och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det internationella kemikaliearbetet så att fler ämnen regleras och hårdare krav ställs och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett kemikaliefass och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fasa ut mikroplaster från hygienartiklar till 2020 och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samordna ansvaret för kosmetiska produkter under en myndighet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla samverkan mellan forskning och näringsliv för att underlätta substitution och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nyttja morötter och ekonomiska incitament, såsom särskilda kemikalieskatter och producentansvar, för att skynda på omställningen till mer hållbara alternativ och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Under Centerpartiets tid i Alliansregeringen var giftfri miljö ett prioriterat område. Propositionen 2013/14:39 ”På väg mot en giftfri vardag - plattform för kemikaliepolitiken” som tillsattes och utreddes under Alliansregeringen lade grunden för den kemikaliepolitik vi har idag, och med den som grund sjösattes ett flertal initiativ som vi kan se resultatet av under den nuvarande regeringens tid vid makten. Av resultaten för varugrupper och specifika ämnen som redogörs i skrivelsen konstateras att flera av åtaganden är resultatet av Centerpartiets och Alliansens politik. Exempelvis kan nämnas de utredningar vi tillsatte om kemikalieskatt, och bisfenol A och de förbud vi genomförde för att skydda mindre barn från exponering, liksom den stämning vi genomförde mot EU-kommissionen för det försenade arbetet med att införa vetenskapliga kriterier om hormonstörande ämnen i biocidförordningen eller det arbete vi drev för att införa skatt på farliga kemikalier i vår hemmiljö liksom att säkerställa förskolemiljön för barn genom att verka för kemikaliekrav vid upphandling.

I skrivelsen går vidare att läsa under varugruppen Mikroplaster om en nationell begränsning i kosmetiska produkter. Detta är mycket glädjande då Centerpartiet har drivit och motionerat om detta. Centerpartiet tar dessutom ett bredare grepp om problematiken med mikroplaster och har sedan tidigare ett tillkännagivande om att minska den marina nedskräpningen som inkluderar mikroplaster. Läkemedel är också en varugrupp vi länge har arbetat med och under vår tid i regeringen satsade vi på avancerad reningsteknik för att i högre utsträckning förhindra spridningen av läkemedelsrester ut i våra vattendrag. Centerpartiet vill se åtgärder som omfattar om båda varugrupperna och har fler förslag för att komma till bukt med mikroplaster och läkemedelsrester.

Centerpartiet är stolta över det som uppnåtts och har förslagen för att påskynda arbetet ytterligare. Centerpartiet ser behovet av att arbeta vidare och arbeta i parallella processer. Fler varugrupper och ämnen behöver inkluderas för att påskynda arbetet med att nå målet till 2020 om en giftfri miljö.

Ett område som regeringen ännu inte berört men som vi uppmanar regeringen att se över är hygienartiklar. En kvinna exponeras för 168 olika ämnen dagligen enbart från kosmetiska produkter, en man exponeras för cirka hälften av detta. Kosmetiska artiklar kan innehålla hormonstörande ämnen som ftalater och högfluorerade ämnen liksom en

del metallföreningar som kan vara skadliga både för människa och miljö. Vi anser att det sammanlagda skyddet för konsumenters hälsa och för växter och djur i vår miljö är alltför låg då ansvaret faller mellan olika myndigheters stolar med hälsoaspekterna som Läkemedelsverkets ansvar och miljöaspekterna hos Kemikalieinspektionen. Tillkommer gör även EU-kommissionens kosmetikaförordning som är alltför svag avseende miljöaspekter.

Ett giftfritt badrumsskåp

De flesta människor inleder sin dag med att öppna badrumsskåpet och använda en eller flera olika produkter. Sammantaget använder i genomsnitt en kvinna tolv olika produkter – varje dag. Det i sin tur innebär direktkontakt med så mycket som 168 olika kemikalier. Män kommer dagligen i kontakt med ca hälften så många kemikalier genom hygieniska produkter. Ämnena i dessa produkter påverkar både människa och miljö, och att minska förekomsten av miljöpåverkande kemikalier från hygienprodukter bör därför vara en prioriterad fråga för regeringen.

Stärkt arbete på EU-nivå

Centerpartiet har varit starkt pådrivande under vår tid i regeringen för utvecklingen av EU:s gemensamma kemikaliepolitik, REACH, som bland annat reglerar förekomsten av skadliga ämnen. Vi ser behov av att förbättra REACH. Sverige bör verka för att stärka EU:s kemikalielagstiftning REACH och för att arbetet mot en giftfri vardag prioriteras inom EU. Kemikalieanvändningen är global, kan spridas i våra vattendrag och i vår luft och denna spridning känner inga gränser. Därför behöver vi ett större fokus på EU-nivå.

Inför ett miljömål i EU för giftfri vardag

Det är bra när ett enskilt medlemsland kan ha skarpare krav än den gemensamma EU-lagstiftningen men lagstiftningen upplevs ofta hindra enskilda länder från att kunna höja ambitionerna. I Sverige har vi nationella miljömål för att säkerställa en giftfri vardag och Centerpartiet anser att ett EU-gemensamt mål för giftfri vardag behövs för att påskynda arbetet. Samarbetet mellan kemikaliemyndigheterna i olika länder bör stärkas så att kontroller, godkännande och begränsningar kan gå fortare, på den gemensamma marknaden.

Klassificera ämnen i grupp och förenkla förbud av grupper med liknande egenskaper

För att agera i tidigt skede vill Centerpartiet att det ska bli möjligt att i EU:s regelverk REACH klassificera och enklare kunna förbjuda grupper av ämnen med liknande egenskaper. Upptäcks ett ämne med hormonstörande egenskaper är genvägen att byta ut det ämnet mot ett ämne med nytt namn men liknande egenskaper, såsom fallet med bisfenol A där man har upptäckt hormonstörande egenskaper även hos andra bisfenoler.

Stärka det internationella kemikaliarbetet så att fler ämnen regleras och hårdare

krav ställs REACH reglerar ämnen men skadliga kemikalier kan komma in i EU i importerade produkter. Vi vill bygga upp en stark industri i Europa och inte heller exportera miljöproblem till andra länder. Skärpta globala kemikalier regler ger bättre miljö både där produkter tillverkas och används och när de ska tas omhand som avfall. Centerpartiet vill därför stärka det internationella kemikaliarbetet så att fler ämnen regleras och hårdare krav ställs.

Minskad miljöpåverkan från läkemedel

De läkemedel som används påverkar miljön. I provtagningar som SLU har gjort har man stött på flera fall av muterade mörtar. Upp till 40 procent av de undersökta mörtarna visade sig vara tvåkönade. Att mörtarna blivit tvåkönade har flera orsaker, men många forskare är eniga om att rester från mediciner är en av de mest troliga orsakerna. I mörtarnas fall är det framförallt rester av östrogen från bland annat hormonplåster som bidrar till att de utvecklar äggceller i testikelvävnaden och därmed blir tvåkönade.

Det är naturligtvis inte bara fiskar som påverkas, men om de påverkas kan vi utgå från att ämnena har en påverkan även på andra djur och i förlängningen även på människor. Totalt kastar svenska folket varje år 250 ton mediciner i hushållssoporna, och tusentals kilo läkemedel når också årligen våra reningsverk genom avloppen. En stor del filtreras bort men mycket fortsätter ut i våra vattendrag. Detta påverkar inte bara mörtar. Det påverkar också oss människor. Regeringen bör därför fortsätta det arbete som Alliansregeringen påbörjat, med insatser för rening av läkemedelssubstanser och andra svårnedbrytbara kemikalier i avloppsvatten men också göra insatser för att minska mängden miljöfarliga substanser i våra avlopp.

Miljödeklarationen till grund för en synlig miljömärkning på läkemedel

Läkemedelsanvändningen kan bli miljömässigt bättre med lägre miljöpåverkan. Sedan 2006 gäller att alla nya läkemedel ska miljödeklareras och att företaget under utvecklingstiden ska dokumentera effekter på miljön.

Centerpartiet vill ta den befintliga miljödeklarationen ett steg vidare. Miljödeklarationen ska ligga till grund, efter patientsäkerheten, för en synlig miljömärkning på läkemedel så att konsumenten kan göra ett aktivt val på apoteket eller i affären. Denna miljödeklaration ska inkludera miljökrav på tillverkning och distribution. Självklart ska möjligheten att rädda liv ha högsta prioritet. Men ökad medvetenhet om miljöeffekterna kan också bidra till att fler lämnar tillbaka gamla läkemedel, istället för att slänga dem eller spola ner dem i toaletten. Vi avser att återkomma med förslag om detta i andra sammanhang.

Ompröva läkemedel med hänsyn till miljöeffekter

Idag finns ingen uppföljning av gamla läkemedel som blivit godkända för bruk. Centerpartiet anser att potentiella miljöeffekter bör beaktas efter patientsäkerhet. Ny forskning och kunskap bör kunna leda till omprövningar, speciellt av läkemedel som enkelt skulle kunna bytas ut till miljömässigt bättre alternativ, utan att göra avkall på verkan och funktion. Centerpartiet anser därför att läkemedel ska kunna omprövas med hänsyn till nya forskningsrön avseende effekter på miljön, och vi har tidigare väckt ett sådant förslag (motion 2015/16:2370 yrkande 23).

Förbättra miljöhänsynen vid bedömningen av ett nytt läkemedel

Patientsäkerheten och möjligheten att rädda liv är alltid av högsta prioritet när det gäller utveckling och användning av läkemedel. En miljöprövning ska inte ligga till grund för ett avslag på en ansökan om godkännande, men Centerpartiet vill förbättra miljöhänsynen vid bedömningen av ett nytt läkemedel. Denna bedömning ska även inkludera miljöhänsyn vid tillverkning och distribution. Vi avser att återkomma med förslag om detta i andra sammanhang.

Kemikalier i hygienprodukter

Inför ett kemikalie-FASS

Idag är det möjligt att inom 45 dagar få information från butik om en vara innehåller ett potentiellt skadligt ämne som finns på EU:s kandidatlista. Det kan upplevas byråkratiskt och otillgängligt. Vi vill skapa en databas där konsumenterna direkt kan söka och se vilka kemikalier som finns i de produkter som finns på marknaden. Vi vill därför införa en motsvarighet till läkemedelsindustrins FASS, ett så kallat kemikalie-FASS. Då kan man som konsument göra informerade val, utan att vara kemist, och makten förs närmre dem som berörs.

Fasa ut mikroplaster i hygienartiklar till 2020

Plastskräp utgör ca 60-90 procent av den totala mängden nedskräpande föremål i haven. Plasten bryts ner till mikrofragment, så kallad mikroplast vilket fåglar, fiskar och marina däggdjur riskerar att äta eller trassla in sig i plasten så att de svälter ihjäl eller kvävs. Enbart på den svenska västkusten beräknas årligen flera tusentals kubikmeter skräp flyta i land.

Utöver att plast som slängs i haven bryts ner till mikroplaster så tillsätts också mikroplaster i hygienartiklar som tandkräm eller duschgel och förs från våra avlopp till reningsverken och i viss utsträckning ut i vattendragen där de äts av plankton. Flera företag har redan framgångsrikt fasat ut mikroplaster från sina hygienartiklar och Centerpartiet vill se att krav ställs så att alla företag inom EU fasar ut mikroplaster med omedelbar start till år 2020.

Samordna ansvaret under en myndighet

Det råder bristfällig samverkan mellan myndigheter för att hantera inflöde, utflöde eller användning av kosmetiska produkter. Idag ligger ansvaret för hälsoaspekterna i kosmetiska produkter av Läkemedelsverket som också ansvarar för kosmetikaförordningen. Miljöaspekterna hanteras av Kemikalieinspektionen under EU:s kemikalielagstiftning Reach. Vi bedömer att det finns fickor av kunskap och ett stort behov av att sammansvetsa kunskapen och kompetensen inte minst för hanteringen av både hälso- och miljöaspekter. För att förbättra samspelet vill vi samordna kompetensen under en myndighet.

Utveckla samverkan mellan forskning och näringsliv

Industrin efterfrågar alternativ till ämnen på EU:s kandidatlista över potentiellt skadliga ämnen men saknar ibland förutsättningarna för att bedriva de vetenskapliga studierna. Genom utvecklad samverkan kan svensk forskning och näringsliv stärkas.

Nyttja ekonomiska incitament som kemikalieskatt och producentansvar

Det finns anledning att agera förebyggande och utifrån försiktighetsprincipen, istället för att invänta potentiella effekter. Vissa kemikalier bör förbjudas, men det finns en lång rad kemikalier som är vanliga och inte giftiga nog att förbjudas men som i större mängder, eller i kombination med varandra, ändå är skadliga för hälsan. Dessa behöver bära sina kostnader och minskas. Ekonomiska incitament såsom särskilda kemikalieskatter och producentansvar, exempelvis för textilier, bör därför användas för att skynda på omställningen till mer hållbara alternativ.

Kristina Yngwe (C)

Eskil Erlandsson (C)

Rickard Nordin (C)